

DUCHOWOŚĆ ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚWIĘTEJ KATARZYNY DZIEWICY I MĘCZENNICZY 1583—1983

I. DUCHOWOŚĆ

W Piśmie św. Starego Przymierza hebrajskie RUACH, greckie PNEUMA, łacińskie SPIRITUS i polskie słowo DUCH oznacza pochodzącą od Boga moc życia. Pismo Św. Nowego Przymierza zawiera nową teologię Ducha. Kto jednoczy się z Chrystusem Panem, wchodzi w sferę Ducha, rodzi się ponownie w Duchu Prawdy i Miłości. W świetle Pisma Świętego duchowość to ośrodek życia chrześcijańskiego, osobiste odniesienie człowieka do Boga.

Prawdziwa duchowość zawsze znajduje się w polu napięcia między urzędem a charyzmatem. Może być przeracjonalizowana, bezsilna, ascetycznie odmaterializowana. Może być na odwrót bezdusznie witalistyczna. Może być dualistyczna, skrajnie przeciwstawiająca ciało duchowi.

Istotą duchowości jest osobiste spotkanie chrześcijanina z Chrystusem Panem w Kościele. W tym znaczeniu może istnieć tylko jedna duchowość chrześcijańska. W jej ramach jednak mieszczą się różne typy duchowości, mniej zależne od idei, bardziej od konkretnych osób, obdarzonych charyzmatem przez Boga. Duchowość polega zawsze na służbie w konkretnym Kościele. Stąd mówi się o duchowości chrześcijaństwa zachodniego i wschodniego, duchowości kapłańskiej, zakonnej, laickiej, duchowości benedyktyńskiej, franciszkańskiej, dominikańskiej, ignacjańskiej.

Treścią duchowości jest TREMENDUM i FASCINOSUM, Boża sprawiedliwość i Boża miłość, przeżywane w kontemplacji, czynie, Sakramencie. Współczesna duchowość chrześcijańska jest nacechowana czynem: zaangażowaniem w świat, otwartością, dialogiem¹.

2. REGINA BROTMANN*

Duchowość Zgromadzenia Sióstr Świętej Katarzyny Dziewicy i Męczennicy jest chrześcijańska, zakonna, zachodnia. To stanowi jej cechy rodzajowe. Pozostają do ustalenia różnice specyficzne, sprawiające, że duchowość ta jest jedyna w swoim rodzaju. Decydujące znaczenie ma nie tyle ideologia, ile osobowość wiodąca.

¹ J. S u d b r a e k: Spiritualität. „Sacramentum Mundi”. *Theologisches Lexicon für die Praxis*. Freiburg-Basel-Wien 4(1969)674-691.

* Takiej formy pisowni nazwiska używa bp J. Wojtkowski w swoim artykule.

Regina Brotmann (1552–1613) w założonej przez siebie wspólnocie połączyła wieczystą czystość, dobrowolne ubóstwo i posłuszeństwo z pracą poza klauzurą: pielęgowaniem chorych, wspomaganie ubogich, wychowaniem i oświatą dzieci i młodzieży żeńskiej. Zgromadzenie Sióstr Świętej Katarzyny Dziewicy i Męczennicy uchodzi za pierwsze w Kościele zgromadzenie żeńskie kontemplacyjno–czynne. Połączenie ideału ślubów i kontemplacji, właściwych zakonom klauzurowym, z pracą zewnątrz klasztoru, właściwą dla beginek średniowiecznych, nie będących zgromadzeniem zakonnym, jest jedną z cech specyficznych duchowości Sióstr Katarzynek: kontemplacja i czyn.

Lęk przed Bożą Sprawiedliwością przeniknął Reginę Brotmann w roku 1571, gdy mając lat dziewiętnaście wyrzekła się uciech światowych, a rozpoczęła życie wspólne według ustalonego porządku dnia, z modlitwą, pracą, milczeniem, rachunkiem sumienia. Z początku całymi tygodniami powstrzymywała się od jedzenia i picia, później skróciła okresy postu do czterech dni, łącząc je z pracą. Biczowała się, chodziła we włosienicy, sypiała na gołej podłodze, spędzała noce bez snu na modlitwie. Nieszczęścia, choroby, krzyże i przesładowania przyjmowała jako dowody Bożej miłości, była cierpliwa także na łożu śmierci. Modlitwę w smutku i przygnębieniu stawiała wyżej od modlitwy pełnej słodkich uczuć, wolnej od wewnętrznych cierpień. Pielęgnując chorych całowała ich rany, wysysała wrzody. Ostatnie dni karnawału spędzała na modlitwie przebiegającej za grzechy ludzkości. W ostatnich miesiącach życia wizytowała konwenty podczas ciężkiej zimy, co przypłaciła śmiertelną chorobą. Umarła pełna skruchy i żalu.

Żar Bożej miłości rozwijał się w sercu Reginy Brotmann równolegle do lęku przed Bożą Sprawiedliwością. Zapisana w *Zywocie Sługi Bożej Reginy Brotmann napisanym przez wiarygodnego kapłana*, zapewne Ojca Engelberta Keilerta SJ († 1622), wydrukowanym w Krakowie w rok po jego śmierci, a w dziesięć lat po śmierci Reginy, 1623, modlitwa: „O Panie i Boże mój, zrań grzeszne serce moje ognistą strzałą miłości Twojej” pozostaje pod wpływem tradycji późno–średniowiecznej mistyki, pielęgnowanej w Kolońskiej kartuzji św. Barbary, mającej wpływ św. Piotra Kanizjusza SJ i wielu kolońskich jezuitów pracujących w Braniewie². Miłości Bożej towarzyszyła atmosfera doskonałej jedności i miłości siostrzanej w założonej wspólnocie: wszystko wspólne, praca, dom, posiłki, ubiór, modlitwa, spoczynek, troska o dom Boży.

W niedzielę i święta, wolna od pracy, potrafiła Służebnica Boża Regina pięć godzin klęczeć nieruchomo na modlitwie w kościele. Komunię św. przyjmowała w niedziele, święta, wtorki i czwartki, chociaż była godna przyjmować codziennie. Gorliwie słuchała Słowa Bożego, skłaniała głowę ilekroć była mowa o Eucharystii. Z łatwością nawiązywała kontakt z ludźmi, posiadała sztukę korespondencji, każde swoje przedsięwzięcie doprowadzała do końca, łagodność łączyła ze stanowczością, miłość bliźniego z poświę-

² E. M. W e r m t e r: Quellen zur Geschichte der ersten Katharinenschwestern und ihrer Gründerin Regina Protmann († 1613). *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands* Beiheft 2. Münster 1975, s. 27–28.

cenieniem. W pokorze swej prosiła Boga jako szczeniátko o okruszyny spadające ze stołu Pańskiego. Współsiostrom zalecała unikanie zbytecznych trosk i smutków, by mogły dotrzymać podjętych zobowiązań³.

Charyzmat Reginy Brotmann zadziwia harmonią: Kontemplacja i czyn, lęk i miłość, w dużej równowadze, z pewną przewagą dla czynu i miłości.

3. PIERWSZA REGUŁA

Mistrzami duchowymi młodej wspólnoty siostrzanej byli Ojcowie Jezuici, zwłaszcza O. Paweł Boxa SJ ze Słucka (1553–1627) i O. Engelbert Keilert SJ z Nadrenii (1564–1622). Oni zapewne są współredaktorami pierwszej reguły, zatwierdzonej 18 marca 1583 roku, uchodzącej za bardziej kontemplacyjną, niż druga, akcentująca apostołstwo, oparte na modlitwie i rozmyślaniu⁴. W analizie tekstu pierwszej reguły⁵, tak jak w analizie duchowości Służebnicy Bożej Reginy Brotmann uwaga będzie zwrócona na bojaźń Bożą, czyli misterium tremendum, oraz na miłość Bożą, czyli misterium fascinosum.

Motyw bojaźni Bożej występuje już w określeniu celu Zgromadzenia: odejście od grzesznego świata; rozwijają tenże motyw dalsze paragrafy, o umartwieniu przez post, modlitwę, czuwanie (§ 1); o południowym rachunku sumienia (§ 7); o rozważaniu Męki Pańskiej przez sześć dni w tygodniu (§ 11); o rachunku sumienia wieczornym (§ 13); o spowiedzi co dwa tygodnie (§ 15); o powściągnięciu się od uciech światowych (§ 19); o klauzurze (§ 21); o wyrzeczeniu się ziemskich przyjaźni (§ 22); o siostrzanym napomnieniu, o naganie, poście o chlebie i wodzie, odosobnieniu jako karach za wykroczenia (§ 27); o dorocznej wizytacji przez oficjała warmińskiego (§ 28).

Motyw miłości Bożej zaznaczony jest w uzasadnieniu celu Zgromadzenia: służba Bogu i zasługa na niebo; o ubóstwie, czystości i posłuszeństwie dla miłości Boga (§ 1, § 4); o czytaniu duchownym podczas posiłków (§ 8); o codziennym rozmyślaniu (§ 9); różańcu (§ 10); Mszy św. i słuchaniu kazania (§ 14); o dwutygodniowej Komunii św. (§ 15); o siostrzanej jedności (§ 18); o pielęgnowaniu chorych siostr dla miłości Chrystusa Pana (§ 24).

Postawa czynna widoczna jest w następujących przepisach: o unikaniu próżniactwa i obowiązku pracy (§ 16); o wychodzeniu poza klauzurę celem pielęgnowania chorych i niesienia pomocy ludziom, nawet w nocy (§ 19); o pielęgnowaniu chorych siostr i ludzi świeckich (§ 24).

Pierwsza reguła jest bardziej kontemplacyjna niż czynna, przeniknięta bardziej bojaźnią Bożą (tremendum), niż Bożą miłością (fascinosum).

³ [Engelbert Keilert SJ:] *Das Leben der gottseligen Jungfrawen Regin Brotmanns, Stifterninnen der Löblichen Gesellschaft Sanct Catharinen, Jungfrawen und Martyrinen, durch einen glaubwürdigen Priester beschrieben*, Kraków 1623. Braunsberg 1727. — Przekład polski: *Żywot Sługi Bożej Reginy Protmann, założycielki Zgromadzenia Sióstr Świętej Katarzyny Dziewicy i Męczennicy*, napisany przez wiarygodnego kapłana. Grottaferrata (Roma) 1979.

⁴ E.M. W e r m t e r, jw., s. 25–26.

⁵ Tamże, s. 35–46.

4. DRUGA REGUŁA

Zatwierdzona przez Biskupa Piotra Tylickiego i nuncjusza papieskiego Klaudiusza Rangoni w Wilnie, dnia 12 marca 1602, uchodzi za bardziej ignacjańską. Analiza wykaże także relacje między *fascinosum* a *tremendum*⁶.

Bojaźń Sprawiedliwości Bożej widoczna jest w określeniu celu Zgromadzenia: wolność od niegodziwości świata (§ 1), w następstwach ślubów: pozbawieniu dóbr (§ 7 i 8), delikatnych i wspaniałych ubiorów (§ 9), w praktykach pokutnych: poście (§ 10), rachunkach sumienia (§ 12), rozmyślaniach codziennych o Męce Pańskiej w układzie Ludwika z Grenady (§ 13), Spowiedzi co osiem dni (§ 15), pracy i milczeniu (§ 17), ograniczeniu kontaktów zewnętrznych i korespondencji (§ 18), klauzurze (§ 19), zakazie udziału w ucztach i tańcach, a nawet wychodzenia z klasztoru bez towarzyszy i zgody przełożonej (§ 20); trosce o zbawienie dusz: przygotowaniu chorych na śmierć (§ 21), wychowaniu dziewcząt (§ 22), porządku dnia (§ 23), modlitwie za zmarłe współsiostry (§ 25); karach za wykroczenia: przeproszeniu, modlitwie, pracy, karcerze o chlebie i wodzie (§ 26).

Miłość Boża przebija z określenia celu Zgromadzenia jako służby Chrystusowi i oddania się Bogu przez śluby (§ 1,6,7,9,10), z zachęty do modlitewnego i medytacyjnego zjednoczenia z Chrystusem Oblubieńcem (§ 11,12,13), do codziennej Mszy i Komunii św. ósmego dnia przyjmowanej (§ 14,15), do siostrzanej zgody i miłości wzajemnej (§ 16), czytania duchownego (§ 13 i 17), do opieki nad dziećmi z miłości Chrystusa Oblubieńca (§ 22), do czci Maryi w koronce (§ 23), modlitwy przed i po posiłku, czytania podczas jego spożywania (§ 24), do posługi chorej siostrze z miłością i modlitwy za zmarłą (§ 25), do posłuszeństwa wszystkich Sióstr przełożonej braniewskiej (§ 27).

Czyn powinien być przeniknięty modlitwami strzelistymi (§ 11), stanowi ratunek przed pokusami (§ 17), postuga chorym uzasadnia wyjście z klasztoru (§ 20), do chorych mężczyzn tylko w skrajnej konieczności (§ 21); Siostry obowiązane były słowem i przykładem ukazywać drogę zbawienia (§ 22), a stąd chętnie prowadzić szkoły dla dziewcząt.

Druga reguła, podobnie do pierwszej, przenosiła bojaźń Bożą (*tremendum*) nad miłość Bożą (*fascinosum*), kontemplację nad czyn, którym jest już nie tylko pielęgnowanie chorych, lecz także wychowanie i kształcenie dziewcząt.

5. TRZECIA REGUŁA

Ćwierć tysiąclecia Siostry św. Katarzyny modliły się, umartwiały i pracowały według Reguły z 1612 roku. Uzupełniające światło na duchowość Zgromadzenia w tym okresie rzucają dzieła ascetyczne, drukowane w Braniewie z myślą o jedynym zgromadzeniu żeńskim na Warmii⁷.

⁶ Tamże, s. 53–83.

⁷ I. B a l s a m o SJ: *Instructio brevis et accurata de vera recte orandi et meditandi methodo*. Brunsbergae 1614. — T e n z e: *Instructio de perfectione religiosa et de vera recte orandi et meditandi methodo*. Brunsbergae 1614. — Geist und Lehrreiche Übungen, oder Betrachtun-

Trzecia Reguła powstała w latach 1853–1872 w drodze nakazanej przez Biskupa Warmińskiego Józefa Ambrożego Geritza rewizji drugiej reguły. Nowa redakcja Reguły zatwierdzona została 19 listopada 1872 roku przez Biskupa Warmińskiego Filipa Krementza⁸.

Misterium tremendum widoczne jest w określeniu celu wspólnoty zakonnej: zachować czystość serca od pokus świata, zdala od ziemskich radości i wygod (§ 1); dalej w przepisie o siostrze upominającej przełożoną, także generalną (§ 6 i 16); następnie w przepisach o nie posiadaniu własnych pieniędzy i sprzętów (§ 23), o unikaniu przepychu i miękkości ubioru, podobania się ludziom (§ 24), o prostej strawie, postach kanonicznych i zwyczajowym, miejscowym zwyczajowi wstrzeźliwości od pokarmów mięsnych we wszystkie środy roku (§ 25–28), o świętym milczeniu (§ 33), o rozmyślaniu na progu dnia, aby zachować się od grzechu (§ 37), o aktach pokory, żalu, postanowieniach poprawy podczas rozmyślania (§ 38), o spowiedzi ósmego dnia (§ 40), o przebaczeniu uraz (§ 42), o unikaniu próżniactwa (§ 43) i zbędnej mowy (§ 44), o ograniczeniu kontaktów ze światem słownych i listownych (§ 46–48), o klauzurze domowej (§ 49), o unikaniu spożywania posiłków poza klasztorem, zakazie ucztowania i tańców (§ 51), o zgodzie przełożonej na wyjście z domu, w towarzystwie drugiej siostry, skromnym krokiem ze spuszczonymi oczami (§ 52–54), o modlitwie za zmarłych z wyciągniętymi ramionami (§ 60), o obecności podczas badania lekarskiego i towarzyszeniu lekarzowi aż do furty (§ 64); wreszcie o karności zakonnej przewidującej zwykle pokuty za drobne przewinienia, cięższe za wykroczenia, aż do wydalenia za przestępstwa (§ 69). Nie ma już jednak w trzeciej regule kary odosobnienia: karceru o chlebie i wodzie.

Misterium fascinans widoczne jest w określeniu celu Zgromadzenia: służba Chrystusowi Panu, całkowite oddanie się Bogu przez śluby ubóstwa, czystości i posłuszeństwa, uświęcenie własnej duszy (§ 1); w rozdziałach poświęconych ślubom (§ 20–22); w zasadzie dotyczącej ubioru, że oblubienica Chrystusa tylko Jemu powinna się podobać (§ 24); w obowiązku stałego zjednoczenia z Chrystusem Panem (§ 29); w obowiązku modlitwy: porannej, rozmyślania, litanii loretańskiej, małego oficjum, Mszy św., różańca, za dobroczyńców, czytania duchownego, litanii o Imieniu Jezus, modlitwy za zmarłych, za spowiednika, przygotowania punktów rozmyślania na dzień następny, litanii do Wszystkich Świętych, modlitwy wieczornej, pacierzy za zmarłych (§ 30–33 i 58–60); nowością są tygodniowe intencje różańcowe: niedziela za postę Zgromadzenia w cnotach, poniedziałek — za dusze zmarłych, wtorek — za wszystkie stany Kościoła, środa — za królów i władze świeckie, czwartek — za wszystkich zakonników, piątek — za dobrodziejów domu i Zgromadzenia, sobota — za siebie samą (§ 34); natomiast w rozmyślaniu nie obowiązywał już rozkład Ludwika z Grenady, lecz swo-

gen. So gar nützlich, und erspriesslich, sich im Geist zu erneuern: Geistlichen, Geist und Vollkommenheit liebenden Closter Jungfrauen zugewidmet. Braunsberg 1724.

⁸ Regeln für die Schwestern aus der Kongregation der hl. Jungfrau und Martyrin Katharina. Braunsberg 1904, s. 1–34.

boda doboru (§ 36); rozmyślanie ma wpływać na cały dzień i noc (§ 37), reguła porównuje je do igły szyjącej złotą nicią wewnętrznych pociech, postanowień, żarliwej rozmowy z Bogiem (§ 38); tu należy także codzienna Msza św., niedzielne kazanie, małe oficjum zamieniane na cały różaniec (§ 39), Komunia św. w niedziele, wtorki i czwartki (§ 40), miesięczny dzień skupienia (§ 41); z miłości do Oblubieńca siostry powinny zachować zgodę wzajemną (§ 42), pilnie pracować (§ 43), wolny czas zapełniać rozważaniem i czytaniem (§ 44), statecznie chodzić i pokornie spuszczać oczy (§ 54), opiekować się dziewczętami (§ 57), dwakroć na dzień badać sumienie, trzykroć nawiedzać Najświętszy Sakrament (§ 59–60), modlić się przed jedzeniem, słuchać czytania pobożnego podczas jedzenia (§ 62–63), opiekować się chorymi Siostrami jako Oblubienicami Chrystusa, wkrótce mającymi się z Nim zjednoczyć (§ 64), modlić się przez kwadrans za każdą zmarłą Siostrę (§ 65) i przez oktawę odmawiać za nią różaniec, cztery razy do roku uczestniczyć we Mszy św. za zmarłe Siostry (§ 66).

Postawa czynna w trzeciej Regule wciągnięta została do celów Zgromadzenia: troska o dobro bliźnich, chrześcijańskie wychowanie dziewcząt i pielęgnowanie chorych (§ 1), w ograniczeniu postów Sióstr pielęgnujących chorych poza klasztorem (§ 28), w zasadzie że w przyszłości przede wszystkim pilna praca zapewni utrzymanie (§ 43), w zezwoleniu na spożywanie posiłków poza klasztorem przy pielęgnowaniu chorych (§ 51), obowiązku nie tylko posługi chorym, lecz także troski o przygotowanie ich na śmierć (§ 55), zadaniu opieki nad dziewczętami w szkołach, pensjonatach, sierocińcach, wychowania religijnego, wykształcenia, nauki zawodu (§ 56), pracy w klasztorze każdego powszedniego dnia (§ 59), zgodzie na ciche prace ręczne podczas czytania duchownego i rekreacji, obowiązkowym ruchu nowicjuszek (§ 60–61), posłudze chorej Siostrze na polecenie przełożonej, która jedną wybiera spośród wszystkich gotowych (§ 64).

Trzecia Reguła jest, podobnie jak poprzednie, bardziej kontemplacyjna niż czynna, ale odmiennie od dwu poprzednich bardziej opiera się na pociągającej miłości Bożej, niż napędlającej lękiem Bożej sprawiedliwości.

6. CZWARTA REGUŁA

Dostosowanie reguły Zgromadzenia Sióstr Katarzynek do Kodeksu Prawa Kanonicznego, ogłoszonego przez papieża Benedykta XV w 1917 roku, dało początek czwartej Regule, zatwierdzonej przez Stolicę Apostolską w uroczystość patronalną św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy, dnia 25 listopada 1932 roku⁹. Siostry odczuły ją jako zmianę co do treści i co do formy tej reguły, do której były bardzo przywiązane. Analiza wykaże, jaka w niej była relacja między lękiem a zachwytem, kontemplacją a czynem.

Lęk przed Bogiem występuje w określeniu celu Zgromadzenia: czystość serca od ponęt świata, rezygnacja z uciech i wygod życiowych (§ 1), unikanie próżności i przepychu, parady i zmysłowości w ubiorze, podobania się

⁹ Regeln der Kongregation der Schwestern von der hl. Jungfrau und Martyrin Katarhina. Braunsberg 1934.

oczom ludzkim (§ 9), obowiązku tygodniowej Spowiedzi (§ 31 i 98), zaleceniu Spowiedzi generalnej u progu nowicjatu (§ 34), wykorzenianiu wad i kielźnaniu namiętności (§ 49), zadowalaniu się skromnym jedzeniem i ubiorem (§ 79), nie posiadaniu pieniędzy ani sprzętów (§ 81), uwalnianiu się z dnia na dzień od ziemskich przywiązań (§ 83), wykluczeniu uczynków wewnętrznych i zewnętrznych przeciwnych skromności (§ 85), strzeżeniu zmysłów, unikaniu poufałości, kompletnym stroju poza celą (§ 86), unikaniu niebezpiecznej lektury, stałym zajęciu, gorącej modlitwie (§ 87), posłuszeństwie bez szemrania z bojaźni Bożej (§ 93), pokorze i uszanowaniu w dyskusji z przełożoną (§ 95), pełnieniu obowiązku nawet podczas rekursu do wyższej przełożonej (§ 96), prawie do specjalnego spowiednika (§ 100), zakazie przyjmowania Komunii św. w razie zgorszenia (§ 106), czasie na przygotowanie do Spowiedzi (§ 107), rachunkach sumienia (§ 109 i 113), modlitwie za zmarłych z wyciągniętymi ramionami (§ 109), aktach pokory i skruchy na rozmyślaniu (§ 111), umartwieniu i postach (§ 118–120), zgodzie spowiednika na umartwienia wewnętrzne, a także przełożonej na umartwienia zewnętrzne (§ 121), obowiązku klauzury pomieszczeń dla Sióstr (§ 122–125), zgodzie przełożonej na wyjście z klasztoru i to z towarzyszką (§ 127–128), skromnym kroku i spuszczonych oczach (§ 129), unikaniu gościny, tańców, poczęstunków (§ 130), wchodzeniu do rozmównicy tylko za zgodą przełożonej i to z towarzyszką (§ 132), unikaniu pustej ciekawości w rozmowach (§ 134), próżniactwa (§ 135), pustych rozmów (§ 137–138), potraw utrudniających zachowanie czystości (§ 141), nieporozumień między Siostrami (§ 144–145), o przykładzie pokory (§ 146), o unikaniu przyjaźni partykularnych (§ 147), o korespondencji wyłącznie przez ręce przełożonej (§ 148), dystansie wobec świeckich (§ 150), zakonnym zachowaniu przy chorych (§ 151), unikaniu przesadnej uczuciowości wobec wychowanków (§ 155), obecności przy chorej siostrze podczas wizyty lekarza (§ 160), wzywaniu kapłana z posługą sakramentalną do umierających sióstr (§ 163), modlitwach za zmarłe siostry (§ 164, 166–167), karach za wykroczenia i kapitule win (§ 168–171), wreszcie o wydaleniu w wypadku niepoprawności lub ciężkiego zgorszenia (§ 173, 176–177, 181).

Miłość Boga jest celem Zgromadzenia: służyć Chrystusowi, oddać się Bogu całkowicie przez trzy proste śluby, uświęcić własną duszę (§ 1–3), wyrazem jest różaniec, pierścień i medalik, a w kościele i przy Komunii św. także czarny płaszcz (§ 10 i 12), pragnienie doskonałości i służby Bogu jest sprawdzianem powołania (§ 23), codzienna Komunia św. zalecana jest już w postulacie (§ 31), którego zakończeniem są ośmiodniowe rekolekcje (§ 34). Formacja w nowicjacie polega na rozmyślaniach, stałej modlitwie, pouczeniu o ślubach, ćwiczeniu w cnotach, pogłębieniu wiadomości religijnych przez konferencje (§ 49), ponownych ośmiodniowych rekolekcjach (§ 57) przed ślubami ubóstwa, czystości i posłuszeństwa (§ 62). Zalecane jest pobożne odnawianie ślubów (§ 67), nie tylko zachowanie ubóstwa (§ 72), ale duch ubóstwa (§ 83–84), zachowanie ślubu czystości (§ 85) i życie sakramentalne oraz cześć Maryi jako środek (§ 87), zachowanie ślubu posłuszeństwa (§ 89) i cnota posłuszeństwa (§ 93–94 i 97). Postęp duchowy

wymaga kierownictwa (§ 100), codziennej Komunii św. (§ 105) z przygotowaniem i dziękczynieniem (§ 107). Stałemu obcowaniu z Chrystusem Panem (§ 108) służy porządek dnia z jego bogomyślnością, modlitwą poranną, rozmyślaniem, litanią loretańską, małym oficjum o NMP, Mszą św. i niedzielnym kazaniem, różańcem, pacierzami, nawiedzeniami Eucharystii, czytaniem duchownym, przygotowaniem rozmyślenia, litanią do Wszystkich Świętych (§ 109–112), dalej skupienie miesięczne (§ 114) i rekolekcje dorożne (§ 115), wszystkie ćwiczenia odprawiane wspólnie (§ 116). Zachowanie Sióstr poza domem musi być godne dziewic poświęconych Chrystusowi Panu, praca winna płynąć z poddania woli Bożej (§ 129 i 135), wolny czas należy przeznaczać na pobożne rozważanie lub czytanie (§ 136), rekreację poprzedzić nawiedzeniem Najświętszego Sakramentu (§ 139). Posiłki odpowiadające dobrowolnemu ubóstwu (§ 141) powinna poprzedzić modlitwa a towarzyszyć im czytanie pobożne (§ 142–143). Oblubienice Pańskie powinna cechować miłość wzajemna (§ 144), dobry przykład dla młodszych (§ 146), wielkoduszność w podejmowaniu prac wychowawczych (§ 154), miłość do chorych oblubienic Chrystusowych (§ 159), którym należy ułatwiać Komunię św. (§ 161–162) przed bliskim spotkaniem z Oblubieńcem.

Praca Sióstr polega na chrześcijańskim wychowaniu młodzieży, uczynkach miłosiernych, zwłaszcza pielęgnowaniu chorych (§ 3). Ma ona zajmować cały czas poza modlitwą i odpoczynkiem (§ 109). Posługa chorym dopuszcza spożywanie posiłków poza klasztorem z zachowaniem postów obowiązujących w diecezji (§ 120 i 130). Zakłady opieki mogą być połączone z klasztorem, ale mieszkania Sióstr muszą być wydzielone (§ 124). Praca jest obowiązkiem i źródłem utrzymania Sióstr (§ 135), nawet podczas rekreacji wolno wykonywać robótki ręczne (§ 140). Pielęgnowanie chorych łączy się z troską o ich przygotowanie na śmierć (§ 151–152). Wychowanie młodzieży powinno obejmować religię, naukę i zawód, wdrożenie do życia sakramentalnego (§ 153–154 i 156). Każdy dom musi mieć jedną lub więcej sióstr wyznaczonych do pracy w infirmerii klasztornej, a przełożona i pozostałe siostry powinny chore odwiedzać (§ 157 i 159).

Pokodeksowa Reguła IV była więc bardziej kontemplacyjna niż czynna, oparta bardziej na bojaźni niż na miłości Bożej.

7. PIĄTA REGUŁA

Zatwierdzona 18 stycznia 1978 roku, za pontyfikatu papieża Pawła VI, jest wynikiem dostosowanej odnowy życia zakonnego, postanowionej przez II Sobór Watykański¹⁰.

Misterium tremendum napełniającej lękiem Sprawiedliwości Boga jest podstawą codziennej walki z grzechem zapoczątkowanej przez Chrystusa (§ 12), regularnej Spowiedzi (§ 13), ćwiczeń pokutnych (§ 14), Namaszczenia Chorych (§ 15), czujności (§ 22), znoszenia własnej grzeszności i wyro-

¹⁰ Konstytucje Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy, ponownie opracowane na zwyczajnej Kapitule Generalnej w dniach od 20 września do 25 października 1977. Rzym [1978].

zumiałości dla innych (§ 26), zrzeczenia się rozporządzania dobrami materialnymi (§ 29), postawy służby u przełożonych (§ 37), udziału w cierpieniach i niepowodzeniach współsióstr (§ 40), przebaczenia uraz (§ 42), cierpliwości w chorobie (§ 43), współodpowiedzialności za miłość siostrzaną (§ 44), przeżywania śmierci współsiostry (§ 46), odpowiedzialności za powołania (§ 60), samopoznania i współodpowiedzialności w nowicjacie (§ 82), przysięgi popierającej śluby (§ 89), sporządzenia testamentu przed ślubami wieczystymi (§ 97).

Misterium fascinosum pociągającej miłości Boga określa cel Zgromadzenia: życie Ewangelią, całkowite oddanie się Bogu, wierna służba Chrystusowi (§ 1); formę życia: zjednoczenie z Panem, modlitwa, wspólnota, oddanie Bogu w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie (§ 2), poświęcenie się w miłości wierze Kościoła katolickiego (§ 4): zjednoczenie z Bogiem: modlitwa, liturgia, Eucharystia, rozmyślanie, brewiarz, adoracja, cześć Maryi, wspólne spotkania na rekolekcjach, odnowie ducha (§ 5–11, 16–17); śluby: czystości — która jest znakiem oddania się, darem łaski uzdalniającym do służby, zobowiązaniem do bezżenności i doskonałej wstrzemięźliwości, — do której zachowania konieczne jest zjednoczenie z Chrystusem, nabożeństwo do Maryi, wzajemna miłość i radość (§ 18–23), ubóstwa — które jest wewnętrznym oderwaniem od posiadania, uwolnieniem, wspólnotą dóbr, zadowoleniem z pracy, mieszkania, jedzenia, sposobu życia, habitu (§ 24–25 i 28), posłuszeństwa — które stanowi włączenie w dzieje zbawienia, oddanie woli własnej woli Bożej, jej rozpoznaniem i wypełnieniem (§ 31, 33–34), siostrzaną łączność: na wzór jedności Trójcy Świętej, w obecności Chrystusa, wzajemnym wspieraniu, życzliwości zwłaszcza wobec starszych współsióstr, zgodnie ze statutami prowincjalnymi (§ 38–41, 43–45), zmarłe siostry otacza modlitwa (§ 46), opuszczające Zgromadzenie miłość i zrozumienie (§ 51); posłannictwo apostołskie, którego owocność zależy od życia w Chrystusie, przykładu osobistego i wspólnotowego, oddania się w bezinteresownej służbie (§ 52–53 i 56); formację zakonną powołanych: własnym przykładem radosnego życia zakonnego, pomocą w rozpoznaniu wezwania Pańskiego (§ 59–61), poprzedzonym i zakończonym rekolekcjami nowicjatem, podczas którego poznaje się wartości życia zakonnego i ducha Zgromadzenia (§ 74, 75 i 87), otrzymuje się pomoc w budowie własnej osobowości, wzroście w życiu wspólnym, formacji duchowej i teologicznej, życiu duchowym (§ 82), aż do ślubów czasowych, których znakiem zewnętrznym jest habit, obrączka i medalik (§ 88–89), a wreszcie do ślubów wieczystych poprzedzonych junioratem, miesiącem bliższego przygotowania i rekolekcjami, składanych zawsze podczas Ofiary Eucharystycznej (§ 90, 96, 98), po których następuje wierne powołaniu i stale pogłębiane życie zakonne (§ 99 i 100).

Postawa czynna to zadanie apostołskie służby bliźniemu w pielęgnowaniu, wychowaniu chrześcijańskim, pracy społecznej i duszpasterskiej (§ 3 i 55), wspólnota dóbr ma na celu lepszą służbę bliźnim (§ 25). Siostry poddają się powszechnemu obowiązkowi pracy (§ 27), są gotowe do służby Kościołowi w każdym miejscu i każdej pracy (§ 35–36), wszystkie winny służyć chorej współsióstrze (§ 43), życie zakonne z istoty jest apostołskie

(§ 52), Siostry budują Królestwo Boże (§ 54), troszczą się o biednych (§ 56), ukrytą pracą i cierpieniem przyczyniają się do zbawienia świata (§ 58), pielęgnują nowe powołania, pomagają im, skutecznie popierają (§ 60–62), nowicjat teoretycznie i praktycznie przygotowuje do apostołstwa (§ 82).

Posoborowe *Konstytucje* Zgromadzenia Sióstr Świętej Katarzyny Dziewicy i Męczennicy są bardziej kontemplacyjne niż czynne, chociaż o postawie czynnej mówią więcej niż wszystkie poprzednie, zdecydowanie bardziej opierają się na miłości Bożej niż na lęku przed Bogiem.

8. ZAKOŃCZENIE

Służebnica Boża Regina Brotmann w świetle jedynej swej biografii napisanej przez świadka jej życia, była osobowością bardziej czynną niż kontemplatywną, bardziej zafascynowaną miłością Bożą, niż przerażoną sprawiedliwością Boga.

Natomiast wszystkich pięć Reguł, łącznie z dwiema pierwszymi, powstałymi za życia świętobliwej Założycielki, mają charakter bardziej kontemplacyjny niż czynny. I to jest pierwszy kontrast.

Drugim kontrastem jest przewaga lęku Bożej sprawiedliwości (*tremendum*) nad entuzjazmem miłości Bożej (*fascinosum*) w obu regułach z czasów Służebnicy Bożej, a także w regule po Kodeksie Prawa Kanonicznego, zatwierdzonej w 1932 roku. Podczas obowiązywania tej właśnie reguły Zgromadzenie złożyło największą ofiarę życia: 98 Sióstr na Warmii i 4 na Litwie w wyniku II wojny światowej.

Najbardziej zbliżone do duchowości Reginy Brotmann okazują się reguły z 1872 i 1978 roku, oparte bardziej na zafascynowaniu Bożą miłością, niż na bojaźni przed Bożą sprawiedliwością.

Reguła z 1872 roku obowiązywała tylko 60 lat, okres bardzo krótki w ciągu czterech wieków istnienia. Reguła z 1978 roku obowiązywała pięć lat i jeden tydzień, w chwili podpisania nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, w dniu 25 stycznia 1983 roku. Nie wydaje się jednak, by dostosowanie *Konstytucji* do nowego Kodeksu mogło zmienić ich duchowość, gdyż wspólną podstawę stanowi II Sobór Watykański, akcentujący nie lęk przed Bogiem, lecz miłość Boga¹¹.

Duchowość Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny Dziewicy i Męczennicy była w ciągu całego czterechsetlecia bardzo maryjna, nie tylko przez modlitwy, posty i święta ku czci Bogarodzicy Dziewicy¹², ale przede wszystkim przez konsekwentną postawę maryjną: wiary, modlitwy i ofiary. Zafascynowanie Bożą miłością, właściwe Świętobliwej Założycielce, a określające duchowość obowiązujących *Konstytucji*, jeszcze bardziej tę postawę maryjną pogłębia.

¹¹ Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP II promulgatus. Roma 1983, can. 573–575, 598–602.

¹² J. K r a u s e CSC: Maryjność Zgromadzenia Sióstr św. Katarzyny, *Kalendarz Maryjny*, Olsztyn, 13(1983)125–128.

SPIRITUALITAS CONGREGATIONIS SORORUM A SANCTA
CATHARINA VIRGINE ET MARTIRE
1583—1983

SUMMARIVM

Spiritualitas consistit in contemplatione et actione mysterio tremendo et fascinoso informatis.

Serva Dei Regina Brotmann, Congregationis fundatrix, magno aequilibrio nitebat contemplationis et actionis, mysterii tremendi et fascinosi, aliquatenus praeponderantibus actione et fascinatione.

Prima regula, die 18 Martii 1583 approbata, magis contemplativa quam activa, magis tremore quam fascinatione nitebatur.

Secunda regula, diei 12 Martii 1602, similiter mysterium tremendum fascinoso, contemplationem actioni praestituebat.

Tertia regula, die 19 Novembris 1872 comprobata, etiam magis contemplativa quam activa erat, sed mysterium fascinosum tremendo praeponebat.

Quarta regula, diei 25 Novembris 1932, Codici Iuris Canonici Benedicti PP XV adaptata, pariter contemplationem actioni praeponebat, denuo tremendum prae fascinoso eligebat.

Quinta regula, de die 18 Januarii 1978, iuxta Concilii Vaticani II placita redacta, uti praecedentes contemplationem actioni praeponebat, tremendum tamen fascinoso cedere iubeat.

Inter spiritualitatem Fundatricis et quinque regulas viget distinctio: Regina Brotmann potius activa, regulis autem contemplativis, Regina Brotmann potius dilectione Dei fascinata, tribus regulis tremore percussis, prima nempe, secunda et quarta, qua vigente Congregatio maximum holocaustum obtulit, 98 Sororibus in Warmia et 4 in Lithuania tempore secundi belli universalis pie in Domino defunctis.

Spiritualitas Congregationis Sororum a Sancta Catharina Virgine et Martire valde Mariana erat, non solum propter preces, ieiunia et festivitates Marianas, sed propter assimilationem Beatae Mariae Virgini in fide, oratione et suiipsius oblatione.